

Zdzisław Kwiatkowski

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1985 r., I KR 17

Palestra 31/1(349), 113-115

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

4.

GŁOSA
do wyroku Sądu Najwyższego
z dnia 28 lutego 1985 r.
I KR 17/85 *

Teza powyższego wyroku Sądu Najwyższego ma brzmienie następujące:

Za niedopuszczalne należy uznać zastosowanie w karze łącznej grzywny, orzeczonej w wyroku łącznym, mniej korzystnego dla sprawcy zamiennika tej kary na karę zastępczą pozbawienia wolności od zamienników orzeczonych w karach podlegających połączeniu.

Pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w głosowanym wyroku zasługuje na aprobatę. Problem podniesiony przez Sąd Najwyższy w sformułowanej tezie orzeczenia przewijał się już nieraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego¹ i był akceptowany w literaturze.² Mimo to nadal wywołuje on wątpliwości w praktyce, o czym świadczy głosowane orzeczenie. Warto więc przy okazji wydania tego słusznego orzeczenia poruszyć budzące wątpliwości kwestie związane z określeniem zastępczej kary pozbawienia wolności w razie orzeczenia kary

łącznej grzywny w wyroku łącznym.

Sąd określa zastępczą karę pozbawienia wolności na wypadek nieuiszczenia w terminie kary grzywny przekraczającej 20.000 zł, przyjmując jeden dzień pozbawienia wolności za równoważny grzywnie od 500 do 1500 zł (art. 37 § 1 k.k.), zmieniony ustawą z dnia 10 maja 1985 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach.³

Sąd Najwyższy rozszerzył wykładnię cytowanego przepisu i na tle stanu prawnego obowiązującego do

* Wyrok wraz z uzasadnieniem został opublikowany w OSNKW 1986 r. nr 1—2, poz. 7.

¹ Por.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 1971 r. V KRN 323/71. OSNPG 1972, s. 1, poz. 5; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1973 r. I KR 425/72, OSNKW 1973, nr 7—8, poz. 96.

² Por. K. Buchała: Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1972 r. I KR 425/72, PiP 1972, nr 6, s. 178; M. Cieślak, Z. Doda: Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za I półrocze 1972 r., WPP 1973 — nr 1, s. 102

³ Dz. U. Nr 23, poz. 100.

dnia 7 czerwca 1982 r. wyraził pogląd, że „w razie wymierzenia łącznej kary grzywny przekraczającej 1000 zł (obecnie 20.000 zł — podkreśl. moje Z.K.) należy określić zastępczą karę pozbawienia wolności zarówno wtedy, gdy ta kara łączna powstała z połączenia grzywny przekraczającej tę wysokość, jak i wtedy, gdy kara ta powstała z połączenia grzywien, z których żadna nie przekraczała tej wysokości”.⁴ Stanowisko to zostało słusznie zaakceptowane w literaturze.⁵

Należy podnieść, że kara łączna grzywny w wyroku łącznym zostaje orzeczona zamiast dwóch lub więcej jednostkowych kar grzywny wymierzonych prawomocnymi wyrokami, które określały zastępczą karę pozbawienia wolności z zastosowaniem takich samych lub różnych zamienników. W związku z tym nasuwa się pytanie, jaką równoważnik kary łącznej grzywny orzeczonej w wyroku łącznym przyjąć należy w razie jej określenia na zastępczą karę pozbawienia wolności. Innymi słowy, chodzi o to, czy równoważnik ten może być inny niż równoważniki określone w poszczególnych wyrokach, z których kary grzywny sprowadzone są do kary łącznej. Przepisy IX rozdziału kodeksu karnego normujące

problematykę kary łącznej nie wprowadzają określonych zasad dotyczących równoważnika zamiany kary łącznej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności. Stąd też przyjąć trzeba, że kwestia zamiennika przy karze łącznej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności, jeżeli zamienniki przy poszczególnych karach były takie same lub różne, znajduje rozwiązanie przez odpowiednie stosowanie zasad sformułowanych w art. 67 § 1 k.k.⁶

W orzecznictwie Sądu Najwyższego można spotkać taki pogląd, że art. 67 § 1 k.k. określa „szczególne dyrektywy wymiaru kary łącznej”.⁷ Moim zdaniem stanowisko to budzi wątpliwości, gdyż ustawa — poza ograniczeniami wynikającymi z art. 67 § 1 k.k. — nie zawiera szczególnych dyrektyw wymiaru kary łącznej,⁸ lecz tylko ustala dolny i górny próg jej wymiaru. Artykuł 67 § 1 k.k. stanowi, że kara łączna nie może być niższa od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa i nie może ona przekraczać sumy kar wymierzonych, jak również górnej granicy danego rodzaju kary. Wykładnia gramatyczna art. 67 § 1 k.k. prowadzi zatem do wniosku, że sąd wymierza karę łączną zamiast kilku

⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 1970 r. VI KZP 41/70, OSNKW 1970, nr 10, poz. 120.

⁵ Por. H. Rajzman: Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za II półrocze 1970, NP 1971, nr 3, s. 398—399. Por. także notatkę H. Rajmana: NP 1970, nr 11, s. 693.

⁶ Por. B. Koch: Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1977 r. VI KRN 310/77, NP 1979, nr 5, s. 142.

⁷ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1973 r. I KRN 86/73 (nie publikowany).

⁸ Por. L. K. Paprzycki: Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1983 r. IV KR 213/83, NP 1986, nr 3, s. 115.

zbiegających się do wykonania kar w granicach wyznaczonymi poszczególnymi karami, czyli najsurowszą, i sumę kar. Wynika z tego, że kodeks karny daje sądowi swobodę w zakresie wymiaru kary łącznej, gdyż nie odrzuca kategorycznie ani możliwości zastosowania kary łącznej identycznej z najwyższą karą wymierzoną (zasada absorpcji), ani też z możliwością wymierzenia kary będącej sumą tych kar (zasada kumulacji).

Mając na uwadze taki punkt widzenia, należy przyjąć, że zastosowanie — przy orzekaniu kary łącznej grzywny — pełnej absorpcji powinno dotyczyć także kary zastępczej jako kary pochodnej, nierozdzielnie związanej z grzywną. W żadnym razie kara zastępcza — na wypadek nieuiszczenia kary łącznej grzywny — nie może być wyższa od sumy kar zastępczych na wypadek nieuiszczenia poszczególnych grzywien.⁹

Ten punkt widzenia oznacza, że sąd, orzekając karę łączną grzywny w wyroku łącznym, nie może określić równoważnika zamiany kary łącznej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności mniej korzystnego od tych zamienników, które były określone przy poszczególnych karach grzywny podlegających połączeniu. Jest tak dlatego,

że kara łączna w wyroku łącznym nie może stwarzać większej dolegliwości od tej, jaka wyniknęłaby z kolejnego wykonania zapadłych przeciwko skazanemu wyroków.

W związku z tym przy określaniu zastępczej kary pozbawienia wolności w wyroku łącznym równoważnik nie może być niższy od najwyższego równoważnika przyjętego w poszczególnych wyrokach oraz nie może on przekraczać ich sumy, jak również górnej granicy zamiennika, czyli 1500 złotych. Przeciwnie zapatrywanie niewątpliwie stworzyłoby dla skazanego sytuację mniej korzystną niż oddzielne wykonanie poszczególnych wyroków. Sytuacja taka byłaby nie do pogodzenia z istotą kary łącznej, która stanowi dobrodziejstwo dla skazanego i nie może być podważana na skutek niekorzystnej dla niego interpretacji w zakresie stosowania — przy karze łącznej grzywny orzeczonej w wyroku łącznym — mniej korzystnego zamiennika tej kary na karę zastępczą pozbawienia wolności od zamienników przyjętych w karach podlegających połączeniu.

Z przytoczonych względów w pełni podzielam stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w głosowanym wyroku.

dr Zbigniew Kwiatkowski

⁹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1967 r. V KRN 560/67, OSNKW 1967 r. nr 11, poz. 111.